

Die leserspersona in vyf Afrikaanse MIV/vigs- brosjures

Ruth Kelebilemang Baitsewe

Tesis ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die graad van
Magister in Lettere en Wysbegeerte aan die Universiteit Stellenbosch

Promotor: Prof. L.G. de Stadler

Desember 2005

Verklaring

Ek, die ondergetekende, verklaar hiermee dat die werk in hierdie tesis vervat, my eie oorspronklike werk is, en dat ek dit nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige universiteit ter verkryging van 'n graad voorgelê het nie.

Handtekening: .....

Datum: .....

Opsomming

Na aanleiding van Claartje ter Hoeven (2002) se studie “Auteurs- en lezersrollen in wervende tekste: Drie deelstudies naars personaes in Zuid-Afrikaanse bankbrochures”, het die vraag ontstaan hoe leserspersona in MIV/vigs-dokumente gerealiseer word, hoe hierdie persona deur lesers gewaardeer word, asook watter invloed, indien enige, hierdie waardering op die leser se algemene tekservaring het.

Hierdie ondersoek, wat deel vorm van ’n groter interuniversitêre navorsingsprojek deur verskeie Suid-Afrikaanse en Nederlandse instellings, getiteld die EPIDASA-projek (*The Effectiveness of Public Information Documents on AIDS in South Africa*), konsentreer op die verskynsel van die leserspersona in vyf MIV/vigs-dokumente, en poog om te bepaal of daar ’n direkte verband tussen die leserspersona in, en die gevolglike waardering van ’n teks bestaan. Die uiteindelijke navorsingsdoelwit is om vas te stel of ’n aantreklike leserspersona noodwendig tot ’n positiewe waardering van die betrokke teks lei. Drie ondersoekmetodes word aangewend ten einde die bogenoemde vraag oor die leserspersona en algemene tekswaardering te beantwoord.

Met behulp van funksionele analise word die konteks waarbinne leserspersona in die vyf MIV/vigs-dokumente gerealiseer word, bestudeer. In die hoofstuk wat oor die funksionele analise van die genoemde dokumente handel, word daar na die tema, die teikengroep, die kommunikatiewe doelwitte en die uiteindelijke doelwitte van die verskeie tekste gekyk. Belangrike elemente vir die bestudering van die leserspersona is die teikengroep en die kommunikatiewe doelwitte van die dokumente. Na aanleiding van die funksionele analise word daar van naderby na die teenwoordige leserspersona gekyk. Dit blyk dat daar veral twee tipes leserspersona in die tekste na vore kom: die saaklike en neutrale leserspersona in informatiewe tekste, en die sterk, gedefinieerde leserspersona in gedragsturende tekste.

Die volgende ondersoekmetode is transaksionele analise. Transaksionele analise is ’n sosiaal-psigologiese metode wat in die laat 1950’s deur Berne gekonseptualiseer is. Hierdie metode fokus op die kommunikasie tussen mense, en hoe mense in verskillende situasies teenoor mekaar optree. Met behulp van twee

dokumentontwerpkundiges analiseer die navorser die verskillende lesersrolle in die vyf MIV/vigs-dokumente aan die hand van die Ouer-, die Volwassene- en die Kind-ego-posisie en hulle onderskeie subrolle. Dit blyk dat transaksionele analise slegs van gedeeltelike nut vir hierdie studie was omdat dit nie daarin geslaag het om 'n duidelike uiteensetting van die verskillende teenwoordige lesersrolle te bied nie.

Ten slotte word 'n empiriese ondersoek van drie MIV/vigs-tekste gedoen. Die drie tekste se leserspersona wissel van sterk, gedefinieerd tot saaklik en neutraal. Die doel van hierdie ondersoek is om die leser se ervaring en waardering van die leserspersona te ondersoek. Die navorser het dus met behulp van 'n vraelysondersoek bepaal of lesers wel die leserspersona in die gekose tekste herken, wat hulle waardering daarvan is, en hoe hulle persoonlike waardes met hierdie waardering verband hou, indien enigsins. Na aanleiding van die waardering van die leserspersona, val die soeklig op die invloed wat dit op die leser se algemene tekswaardering het. Dit blyk uit die ondersoek dat die respondente nie die analitikus se siening van die verskillende tipes leserspersona gedeel het nie, omdat daar geen wesentliche verskil tussen die waardering van die leserspersona van die drie tekste was nie.

Summary

The question about how the reader persona is realised in HIV/AIDS documents, how readers appreciate this persona, as well as what effect it has on the eventual text appreciation occurred as a direct result of Claatje ter Hoeven's study, "Auteurs- en lezersrollen in wervende tekste: Drie deelstudies naar personae in Zuid-Afrikaanse bankbrochures" (2002).

This research, which forms part of a broader intervarsity research project run by various South African and Dutch institutions, the EPIDASA project (The Effectiveness of Public Information Documents on AIDS in South Africa), concentrates on the reader persona phenomenon in five HIV/AIDS documents, and attempts to determine whether there is a direct link between the reader persona in a

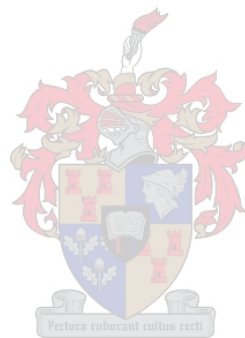
text, and the reader's eventual text appreciation. The eventual research objective is to explore whether an attractive reader persona necessarily leads to a positive appreciation of a particular text. Three research methods were used in the study in order to answer the question concerning the reader persona and general text appreciation.

By means of functional analysis, the context within which the five HIV/AIDS documents' reader persona is portrayed is examined. The chapter dealing with the functional analysis of the abovementioned documents looks at the theme, the target group, the communicative goals and the eventual text goal. Aspects of particular importance to the study of the reader persona are the documents' target group and communicative goals. A more in-depth study of the portrayed reader persona is done on the basis of the functional analysis of the various documents. There appears to be predominantly two types of reader persona: a neutral and objective one in informative texts, and a strongly defined one in behaviour altering documents.

The following method is transactional analysis. Transactional analysis is a social psychological method conceptualised by Berne in the late 1950s. This method focuses on the communication between people, and how people relate to each other in various situations. In conjunction with two document design specialists, the researcher analysed the different reader roles in the five HIV/AIDS documents with respect to the Parent, Adult and Child ego states. Transactional analysis appeared to be only partially useful in this study because it does not succeed in clarifying the various portrayed reader roles.

Finally an empirical study is conducted on three HIV/AIDS documents. The three texts' reader personas vary from strongly defined to objective and neutral. The aim of this study is to determine the reader's experience and appreciation of the reader persona in a particular text. By means of a questionnaire the researcher ascertained readers' ability to identify the reader persona in the chosen texts, their appreciation thereof, and how their personal values relate to this appreciation, if at all. Subsequently the influence of the reader persona appreciation on the eventual text appreciation came under the searchlight. It appears from the study that the

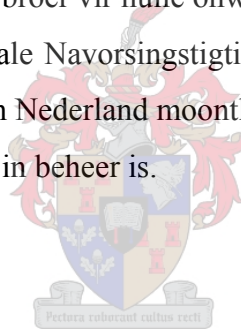
respondents did not share the analyst's view of the various texts' reader persona because there was no substantial difference in the reader persona appreciation.

Dankbetuigings

Ek wil graag my dank uitspreek teenoor:

- my promotor, prof. Leon de Stadler, vir sy standvastige ondersteuning, insiggewende leiding en inspirerende entoesiasme;
- dr. Martin Kidd vir sy begeleiding en verwerking van die statistiese gegewens en hulp met die interpretasie van die empiriese ondersoek;
- mevv. Erina Basson en Louise Malherbe vir hulle tyd en moeite met die transaksionele analises;
- my moeder, my suster en my broer vir hulle onwrikbare geloof en aanmoediging;
- my beursgewers (die Nasionale Navorsingstigting en NUFFIC) wat my studie in onderskeidelik Suid Afrika en Nederland moontlik gemaak het; en
- die Hemelse Vader wat altyd in beheer is.

Geldelike bystand gelewer deur die Nasionale Navorsingstigting (NNS) vir hierdie navorsing word hiermee erken. Menings uitgespreek en gevolgtrekkings waartoe geraak is, is dié van die outeur en moet nie noodwendig aan die Nasionale Navorsingstigting toegeskryf word nie.

INHOUDSOPGAWE

Opsomming	iii
Summary	iv
Dankbetuigings	vii
1. Inleiding	1
1.1 Posisionering en regverdiging van die ondersoek	2
1.2 Probleemstelling	3
1.3 'n Oorsig van die studie	5
1.3.1 Literatuurstudie	5
1.3.2 Teksanalitiese ondersoek van die tekste	6
1.3.3 Die toepassing van transaksionele analise	6
1.3.4 Empiriese ondersoek	7
1.3.5 Gevolgtrekkings en moontlike navorsingsonderwerpe	8
2. Teoretiese raamwerk	9
2.1 Teksanalise	9
2.2 Persona	15
2.2.1 Persona as hulpmiddel by geskrewe kommunikasie	15
2.2.2 Retoriese teorie (retorika)	17
2.2.3 Van retorika na retoriese rolle	19
2.2.4 Verskillende tipes retoriese rolle	21
2.3 Transaksionele analise	23
2.3.1 Die Ouer	24
2.3.1.1 Kenmerke van die Ouer-subrolle	25
2.3.2 Die Volwassene	27
2.3.3 Die Kind	28
2.3.3.1 Kenmerke van die Kind-subrolle	29
2.3.4 Samevatting	32
3. Funkzionele analise en leserspersona	33
3.1 Beskrywing van die korpus	33
3.1.1 MIV/vigs-pamflet van Studentesake-afdeling	33
3.1.2 HIV en jou mond (sic)	34
3.1.3 Om liefde te deel	34
3.1.4 Slimkoptiener	35
3.1.5 Vigs in ons gemeenskap	35
3.2 Tema	36
3.2.1 MIV/vigs-pamflet van Studentesake-afdeling	37
3.2.2 HIV en jou mond (sic)	37
3.2.3 Om liefde te deel	37
3.2.4 Slimkoptiener	38
3.2.5 Vigs in ons gemeenskap	38
3.3 Teikengroep	39
3.4 Kommunikatiewe doelwitte	41
3.4.1 MIV/vigs-pamflet van Studentesake-afdeling	42
3.4.2 HIV en jou mond (sic)	43
3.4.3 Om liefde te deel	44
3.4.4 Slimkoptiener	45

3.4.5	Vigs in ons gemeenskap	46
3.5	Uiteindelijke of beleidsdoelwit	49
3.6	Van funksionele teksanalise na leserspersona	50
3.6.1	MIV/vigs-pamflet van Studentesake-afdeling	51
3.6.2	HIV en jou mond (sic)	53
3.6.3	Om liefde te deel	54
3.6.4	Slimkoptiener	55
3.6.5	Vigs in ons gemeenskap	59
3.7	Gevolgtrekking	63
4.	Die toepassing van transaksionele analise (TA) op vyf MIV/vigs-tekste	66
4.1	Die metode van analise van TA-rolle in MIV/vigs-brosjures	67
4.2	Bespreking van die transaksionele analise	70
4.2.1	Bespreking van die TA van <i>Om liefde te deel</i>	70
4.2.2	Bespreking van die TA van MIV/vigs-pamflet van Studentesake-afdeling	72
4.2.3	Bespreking van die TA van <i>HIV en jou mond (sic)</i>	74
4.2.4	Bespreking van die TA van <i>vigs in ons gemeenskap</i>	76
4.2.5	Bespreking van die TA van <i>Slimkoptiener</i>	81
4.3	Gevolgtrekking en bespreking	86
5.	'n Empiriese ondersoek na die verhouding tussen persoonlike waardes, leserspersona en algemene tekswaardering	91
5.1	Opset van die ondersoek	92
5.1.1	Gehalte-eise	93
5.1.1.1	Betroubaarheid	93
5.1.2	Die ondersoekmateriaal	94
5.1.3	Respondente	96
5.1.3.1	Respondente vir die <i>HIV en jou mond</i> -vraelys	96
5.1.3.2	Respondente vir die Studentesake-vraelys	96
5.1.3.3	Respondente vir die <u>Besluite oor seks</u> -vraelys	97
5.1.4	Samestelling van die vraelys	97
5.1.4.1	Persoonlike waardes en houdings van die respondente	98
5.1.4.2	Die leserspersona	101
5.1.4.3	Algemene tekswaardering	104
5.1.5	Die prosedure	108
5.1.6	Hipoteses	108
5.2	Resultate	109
5.2.1	Respondente se houding ten opsigte van die leserspersona	109
5.2.2	Samehang tussen persoonlike waardes en leserspersonawaardering	111
5.2.3	Samehang tussen leserspersonawaardering en tekswaardering	112
5.3	Gevolgtrekking en bespreking	113
6.	Slot	116
6.1	Gevolgtrekkings	116
6.2	Evaluering van die ondersoekmetodes	119
6.2.1	Die teksanalitiese metode	119
6.2.2	Die ekspertgerigte metode	119
6.2.3	Die vraelysmetode	120
6.3	Voorstelle ter verfyning van die studie	120
6.4	Moontlike navorsingsonderwerpe	121

Bylae A: MIV/vigs-brosjures

Bylae B: Tekste gebruik in die empiriese studie

